

Przemysław Paweł Grzybowski
(opracowanie)

Podaruję ci (u)śmiech

Najmniejsza antologia wypowiedzi
o śmiechu, uśmiechu, dowcipie i humorze

Akademickie Centrum Wolontariatu
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz 2014

Copyright by Przemysław P.Grzybowski 2014

Copyright by Akademickie Centrum Wolontariatu 2014

Niniejsza publikacja może być kopiowana i rozpowszechniana w celach niekomercyjnych na zasadzie licencji Creative Commons, zarówno w całości, jak i we fragmentach - zawsze z podaniem źródła.

ISBN 978-83-939347-1-3

(U)śmiech zamiast wprowadzenia

„Co jest najbardziej potrzebne człowiekowi do życia? Powietrze, sen, pożywienie i... tak, zgadłeś! Śmiech! Śmiech to zdrowie! Śmiech przedłuża życie! Człowiek z uśmiechem na ustach wszędzie jest mile widziany. A więc śmieć się! Śmieć się od ucha do ucha i półgębkiem, śmieć się pod wąsem i całą gębą, wybuchaj śmiechem i parszaj ze śmiechu, śmieć się w duchu i otwarcie!”¹

Tytus de Zoo

Pisząc książki o poprawianiu jakości życia – edukacji międzykulturowej, zebrałem sporą kolekcję wypowiedzi na temat śmiechu, uśmiechu, dowcipu, humoru i tym podobnych zjawisk, które najczęściej kojarzą się z czymś przyjemnym i radosnym. Autorami zgromadzonych cytatów są najczęściej powszechnie znane osoby za świata nauki, sztuki i kultury. Ich wypowiedzi wielokrotnie przedrukowy-

---

¹ H.J.Chmielewski: *Tytus, Romek i A'Tomek. Księga II*. Prószyński Media Sp. z o.o., Warszawa 2009, s.3.

wane, udostępniane i komentowane jako maksymy, sentencje, aforyzmy, mądrości życiowe itp., krążą w rozmaitych wersjach, niekiedy różniąc się jednym-dwoma wyrazami, stylem tłumaczenia, długością cytatu, przypisywanym autorstwem itp. Pojawiają się zarówno w opracowaniach popularnonaukowych i publicystycznych, tematycznych portalach internetowych, blogach, pamiętnikach...

Postanowiłem podzielić się swoim zbiorem $\frac{1}{2}$ Czytelnikami zaznaczając, że nie ma on charakteru naukowego, a jest wyłącznie niezobowiązującą ciekawostką związaną z potocznym wizerunkiem śmiechu w sferze publicznej. Aby nie wprowadzać sztucznego podziału tematycznego lub czasowego, to bowiem wymagałoby dogłębnych studiów i wyjaśnień (a nie o to wszak chodzi w tej książeczce), poszczególne wypowiedzi zostały przedstawione w porządku alfabetycznym biorąc pod uwagę nazwiska ich autorów.

Książeczkę tę dedykuję wszystkim osobom, które w rozmaity sposób towarzyszyły mi podczas zbierania materiałów do książek o śmiechu i ich opracowania: moim Bliskim, wo-

lontariuszom, doktorom klaunom, studentom Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego i Uniwersytetów Trzeciego Wieku, przyjaciołom oraz znajomym ze środowiska akademickiego. Niech jednak służy także każdemu, kto chciałby podarować komuś niecodzienną pamiątkę.

Życząc przyjemnej lektury uśmiecham się do Czytelników radośnie. - Jak bowiem twierdzi Maria Dudzikowa: *„Powiada się, że prawdziwy, szczerzy uśmiech ma swój początek wewnątrz człowieka, a nie na jego ustach. Trzeba zatem najpierw «poczuć» uśmiech, nim będziemy mogli go wyrazić szczerze na zewnątrz. A to jest bardzo skomplikowane. Dla niektórych nieosiągalne. Warto jednak podjąć się tego zadania i zaryzykować.”*²

Przemysław Paweł Grzybowski

Bydgoszcz, marzec 2014

---

² M.Dudzikowa: *Poczucie humoru nauczycieli w ocenie uczniów*. [w:] D.Ekiert-Oldroyd (red.): *Problemy współczesnej pedeutologii. Teoria - praktyka - perspektywy*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003, s.128-129.

Ludzie wierzą, że aby osiągnąć sukces, trzeba
wcześnie wstawać. Otóż nie - trzeba wstawać
◦ dobrym humorze.

Marcel Achard

Na świecie nie ma nic piękniejszego od pobudzania
ludzi do śmiechu.

Marcel Achard

Wierzę, że humor (i zabawa, która jest jego przeja-
wem w działaniu) oraz miłość to dwa podstawowe
składniki zdrowego życia.

Patch Adams

W Islamie nie ma poczucia humoru,
nie ma uśmiechu, ani żadnej przyjemności.

Ajatollah Chomeini

Kiedy ludzie się śmieją,
.2 3 μ½° ±· ¶Ünie zabijają.

Allan Alda

Na świecie nie ma nic piękniejszego
od rozśmieszania ludzi.

Alphonse Allais

Wystrzegajcie się ludzi, którzy nigdy się nie śmieją.
Są niepoważni!

Alphonse Allais

Wdzięczny jestem za śmiech,
chyba że mi mleko tryśnie nosem.

Allen Woody

Śmiejcie się - to droga do prawdziwej miłości!
Archanioł Michael w filmie „Michael”

Śmiech to ćwiczenie fizyczne
wielce korzystne dla zdrowia.

Arystoteles

Dobre żart zawsze ma w sobie odcień tragedii.
Śmiejemy się z tego, co nas straszy, przeraża.

Aleksy Awdiejew

Brama śmiechu jest otwarta przed wszystkim,
przed każdym.

Michaił Bachtin

Chóralny śmiech towarzyszył
całemu światu – historii świata.

Michaił Bachtin

Przemoc nie zna śmiechu.

Michaił Bachtin

Śmiech nie krępuje człowieka, lecz go wyzwala.

Michaił Bachtin

Ktoś, kto nie jest inteligentem nie może zrozumieć
żartu, więc nie rozmawia na poziomie

«... i ironii.

Władysław Bartoszewski

Śmiech i duma szatańska to jedno.

Charles Baudelaire

Śmiech jest jedną z najczęstszych oznak szaleństwa.
Charles Baudelaire

Śmiech jest sataniczny, a więc głęboko ludzki.
Charles Baudelaire

W śmiechu przejawia się słabość; bo też jaka może
być bardziej znamienita oznaka słabości niż ner-
wowa konwulsja, mimowolny spazm podobny
do kichania, wywołany widokiem nieszczęścia
śmiętego człowieka?

Charles Baudelaire

Staram się śmiać ze wszystkiego, żeby nie płakać.
Pierre Beaumarchais

Śmiejemy się. Kto wie, może świat potrwa
tylko trzy tygodnie.
Pierre Beaumarchais

Nie ma granic, których nie przekroczą ponuracy,
by analizować humor.
Robert Benchley

Nie ma dla myśli lepszego punktu startu,
niż śmiech.

René Benjamin

Największym wrogiem śmiechu jest wzruszenie.

Henri Bergson

Śmiech musi odpowiadać pewnym wymaganiom
życia zbiorowego; musi mieć znaczenie społeczne.

Henri Bergson

W zasadzie wszystko może być śmieszne. Nie ma
takiej sceny poważnej, czy nawet dramatycznej,
której ludzka fantazja nie potrafiłaby

³ µ½®¶½²ºĎ-Êw śmieszna.

Henri Bergson

Droga do wolności wiedzie przez śmiech.

Eric Berne

Śmiech jest źródłem energii najbardziej rozpo-
wszechnionym i najbardziej wykorzystywanym.

Eric Berne

Śmiech i uśmiech, skądkolwiek się biorą, sankcjonują przekraczanie jednoznaczności języka.

Denis Bertrand

Śmiech bywa często znakomitą pomocą
³ ~~μ/2~~ odróżnianiu prawdy od fałszu.

Wissarion Bieliński

Nawet jeśli w świecie medycyny nie spotyka się
wiele humoru i radości, to nie przeszkadza,
~~¥/4~~ humor sam w sobie nie był najlepszym lekarstwem.

John Billings

Śmiech jest to dobre samopoczucie okazywane
w jednym miejscu.

John Billings

Filozofia jest wtedy, kiedy się śmiejemy.
A śmiejemy się z głupoty.

Hans Blumenberg

Istnieją rzeczy tak poważne, że nie pozostaje
nic innego, jak tylko się z nich śmiać.

Niels Bohr

Śmiech jest jak sól, życie bez niego nie smakuje.

Karol Bunsch

Potrafimy zrozumieć rozpacz szaleńców,
ale nie ich śmiech.

Luis Buñuel

Śmiech jest najistotniejszym środkiem do skruszenia murów melancholii i sam w sobie wystarczającym lekarstwem.

Robert Burton

Ludzie mówią, że nie śmieją się, nie śpiewają i nie tańczą dlatego, że są nieszczęśliwi. A ja wam powiadam, że są nieszczęśliwi dlatego, że nie śmieją się, nie śpiewają i nie tańczą!

Shlomo Carlebach

Człowiek, który nie może się śmiać jest w stanie nie tylko dopuścić się zdrady, podstęp, rozboju, ale i całe jego życie jest zdradą i oszustwem.

Thomas Carlyle

Człowiek jest ponad wszystko,
z czego potrafi się śmiać.

Stefan Garczyński

Im kto ma większe poczucie humoru,
tym większe musi mieć poczucie taktu.

Stefan Garczyński

Pragnę śmiechu, pragnę tym bardziej,
im mniej potrafię się śmiać.

Stefan Garczyński

Słowa wyrażające sympatię mogą być krępujące,
uśmiech - nigdy.

Stefan Garczyński

Śmiech bywa objawem bystrości i zdrowia,
ale także tępoty i choroby.

Stefan Garczyński

Śmiech i dowcip bywają klapą bezpieczeństwa.

Stefan Garczyński

Uśmiech i humor to znak zwycięskiego górowania
nad losem.

Stefan Garczyński

Ludzki śmiech należy do najpiękniejszych rzeczy
na ziemi, jeżeli spojrzysz się na rzecz praktycznie.

Manfred Geier

Śmiech jest właściwy tylko człowiekowi, mydło
również.

Philippe Geluck

Charakter człowieka najlepiej określa się na pod-
stawie tego, z czego człowiek ów się śmieje.

Johann Wolfgang Goethe

Człowiek wrażliwy często śmieje się tam,
gdzie nie ma nic śmiesznego.

Johann Wolfgang Goethe

Dla rozsądnego człowieka śmieszne jest niemal
wszystko, a dla mądrego prawie nic.

Johann Wolfgang Goethe

Ludzkiego śmiechu boi się nawet ten, kto twierdzi,
że niczego na świecie się nie boi.

Nikołaj Gogol

Śmiech to potężna rzecz. Nie pozbawia nikogo ży-
cia, ani mienia, ale w jego obliczu człowiek czuje się
jak spętany zając.

Nikołaj Gogol

Ze śmiechem należy obchodzić się ostrożnie
- jest zaraźliwy.

Nikołaj Gogol

Ze śmiechem nie ma żartów.

Nikołaj Gogol

Nigdy żaden naród nie potrzebował bardziej śmie-
chu niż my dzisiaj. I nigdy żaden naród mniej nie
rozumiał śmiechu - jego roli wyzwalającej.

Witold Gombrowicz

Z trudnych do ustalenia przyczyn, prawdopodob-
nie historycznych, humor jest u nas synonimem
prymitywizmu autora.

Wiesław Górnicki

Lubię rozśmieszać wzruszają, albo wzruszać roz-
śmieszając, bo to w sumie na jedno wychodzi.

Andrzej Grabowski

Niektórzy potrafią wydostać się z matni jednym
błyskiem świetnego humoru.

Baltasar Gracián y Morales

Przyszedeł czas, że tylko spiętrzony śmiech może
nas uratować.

Zygmunt Greń

Warto czasem spojrzeć na rzecz z dystansem, a
zawsze warto się uśmiechnąć, nawet roześmiać,
jeśli jest ku temu powód.

Katarzyna Grochola

Dla każdego dziecka najpiękniejsza jest zawsze
jego mama, a zwłaszcza jej uśmiech.

Krystyna Grzybowska

Nie ma to jak radosny, bezzębny uśmiech bez
sztucznej szczęki.

Eugeniusz Grzybowski

Znałem kogoś, kto twierdził, że humor powstał w psychice ludzkiej jako środek obronny, byśmy się humorem mogli ratować przed ciężarem istnienia.

Adam Grzymała Siedlecki

Wszelki śmiech pochodzi z braku zrozumienia istoty rzeczy. Gdy spojrzeć na owe rzeczy we właściwy sposób, nic pod słońcem nie będzie wydawało się śmieszne.

Thomas Hardy

Humor jest najhumorystyczniejszy wtedy,
gdy usiłuje sam siebie wyjaśniać.

Christian Friedrich Hebbel

Nie można naprawdę wyśmiać czegoś, co nie zawiera już w sobie śmieszności, ponieważ komizm polega na tym, żeby pokazywać, jak człowiek czy przedmiot rozkłada się wewnątrz.

Georg Wilhelm Hegel

Poczucie humoru, radosne piruety ducha są u człowieka przejawem najwyższej inteligencji.

Georg Wilhelm Hegel

Nie gniewem, lecz śmiechem się zabija.

Heinrich Heine

Śmiech ma w sobie coś z rewolucji. Śmiech Woltera
zburzył więcej, niż płacz Rousseau.

Aleksandr Hercen

Śmieją się tylko równi we własnym gronie.

Aleksandr Hercen

Pozwól, niech śmieją się z ciebie. Ironia jest ceną
popularności wśród podwładnych.

John Hicks

Nagła uciecha jest uczuciem, które rodzi te gryma-
sy, jakie nazywamy śmiechem.

Thomas Hobbes

W śmiechu wyraża się radość z własnej wyższości
w porównaniu z czyjąś nienormalnością, kalec-
twem, brakiem wiedzy czy umysłowej sprawności.

Thomas Hobbes

Prawdziwy sens życia rozumie tylko ten,
kto umie się śmiać.

Christian Gottfried Hoffmann

Dzieci i bogowie śmieją się jednak
z samej radości życia.

Homer

Żart i śmiech decydują o wielkich sprawach często
trafniej i lepiej, niż powaga i surowość.

Horacy

Lud potrzebuje śmiechu; królowie również. Jak na
targowisku potrzeba gajków, tak w Luwrze po-
trzeba błaznów.

Victor Hugo

Uśmiech jest jak słońce, które spędza chłód z ludz-
kiej twarzy.

Victor Hugo

Czysto fizjologiczne dobywanie śmiechu jest wy-
łącznie ludzką właściwością.

Johan Huizinga

Dzięki humorowi pisarze docierają do najgłębszych
zakamarków ludzkiej natury, dlaczego więc nie
traktujemy go poważnie?

Howard Jacobson

Śmiech niweczy tak naprawdę każde uniesienie -
na tym polega jego zadanie.

Howard Jacobson

Śmiech i żarty nie wydają się grzeszne,
lecz wiodą do grzechu.

Jan Chryzostom

Jeśli potrafisz śmiać się z siebie, to najlepszy do-
wód, że masz poczucie humoru.

Krzysztof Grzegorz Jankowski

Nie ma niczego strasznego w tym, jeśli się z siebie
śmieją, gorzej jak nad tobą płaczą.

Krzysztof Grzegorz Jankowski

Z kącików uśmiechów można obliczyć rozpiętość
wolności.

Stanisław Jerzy Lec

W drodze z deszczu pod rynną jest chwila na
uśmiech, którego nie należy sobie odmawiać.

Adolf Jończyk

Uśmiech wędruje daleko.

James Joyce

Śmiech jest dla każdego z nas tym, czym wycieraczki samochodowe dla kierowcy: chociaż nie zatrzymują deszczu, umożliwiają dalszą jazdę.

Gérard Jugnot

Śmiech jest z samej swojej natury rewolucyjny i dlatego żaden rząd nie lubi, żeby obywatele zanadto chichotali.

Zygmunt Kałużyński

Chcąc zrównoważyć szalę nieszczęść, natura dała nam sen, nadzieję i śmiech.

Immanuel Kant

Śmiech pochodzi od oczekiwania, które nagle obraca się wniwecz.

Immanuel Kant

Śmiech jest zasadniczo bogatszy od płaczu chociażby dlatego, że łączy w sobie dwie najważniejsze linie - żywioł radości fizyczności zmysłowej i żywioł refleksji komicznej.

Leonid Karasjew

Wierzę w humor, autoironię i śmiech.

Ignacy Karpowicz

Z punktu widzenia sytego człowieka śmiech biedaka jest niewytłumaczalny, niestosowny i niezrozumiały.

Ignacy Karpowicz

Do śmiechu pobudzają nie wielkie radości, lecz głupstwa.

Kartezjusz

Przyjemność śmiechu ma w sobie domieszkę nienawiści.

Kartezjusz

Humor to parasol mędrców.

Erich Kästner

Ludzie, którzy są poważni w obliczu rzeczy
śmiesznych, będą śmieszni w obliczu spraw
poważnych.

Katon Starszy

Gdy człowiek traci ochotę do śmiechu, traci grunt
pod nogami.

Ken Kesey

Nic nie jest ważniejsze w moim życiu, niż śmiech.
Śmiech oznacza siłę, zapomnienie i lekkość.

Frida Khalo

Kiedy podrosłem, otworzyłem oczy i mogłem ob-
serwować życie, zacząłem się śmiać i od tego czasu
śmiać się nie przestałem.

Søren Kierkegaard

Naucza się, że myślenie stoi ponad ironią i humo-
rem, a naucza tego myśliciel, któremu zupełnie
brakuje poczucia humoru. Ależ to komiczne!

Søren Kierkegaard

Śmiech jest naturalnym wyrazem zadowolenia,
dobrego samopoczucia, radości - zasięg więc jego
przerasta znacznie dziedzinę samej śmieszności.

Juliusz Kleiner

Uśmiechnięci żyją dłużej.

Bogusław Kłodkowski

Poczucie humoru wcale nie musi zaraz wywoływać
śmiechu, natomiast wywołuje specyficzny prąd
w naszych emocjach.

Szymon Kobyliński

Śmiech jest to skłonność ludziom tylko własna.

Jan Kochanowski

Śmiech jest bardzo dobrym wynalazkiem natury
czy Pana Boga, jako że świat nie jest naprawdę nam
przyjazny, lecz raczej wrogi, trzeba więc wrogość
jego stępiać humorem.

Leszek Kołakowski

Im jestem starszy, tym bardziej odczuwam potrze-
bę śmiechu.

Andrzej Kondratiuk

Kiedy śmieje się dziecko, śmieje się cały świat.
Janusz Korczak

I śmiech niekiedy może być nauką, kiedy się
z przywar, nie z osób natrząsa.
Ignacy Krasicki

Jak ten głupi, który się zawsze śmieje, tak i ten nie
bardzo godzien naśladowania, który nigdy.
Ignacy Krasicki

Po niektórych salwach śmiechu pozostają ranni.
Leszek Kumor

Tylko ludzie z poczuciem humoru mogą śmiać się
odpowiedzialnie.
Leszek Kumor

Człowiek myśli. Bóg się śmieje.
Milan Kundera

Ten się śmieje, kto się śmieje po raz ostatni. Nic
dziwnego, że wielu woli jeszcze ponarzekać.
Józef Kuśmierek

Często śmiechem można obalić to, czego nie obaliło
by się żadnymi argumentami.

Kwintylian

Śmiech jest za drogi, jeśli kupuje się go za cenę
przyzwoitości.

Kwintylian

Śmiech jest zawsze bliski pogardy.

Kwintylian

Śmieją się ze mnie, bo jestem inny. Ja śmieję się
z nich, bo wszyscy są tacy sami!

David Larible

Ważne jest, by nigdy nie zapomnieć, co to śmiech
i nawet gdy chce się tylko płakać, uśmiechać się od
czasu do czasu.

Arnhild Lauveng

Złośliwie śmiejemy się z innych nie potrafiąc
wpierw śmiać się z samych siebie.

Paul Léautaud

Tam gdzie śmiech wzbroniony, zwykle i płakać
nie wolno.

Stanisław Jerzy Lec

Tragizm epoki oddaje jej śmiech.

Stanisław Jerzy Lec

Z uśmiechu rodzi się śmiech, ale dopiero z niego
rodzi się uśmieszek.

Stanisław Jerzy Lec

Zawsze uśmiechaliście się z niedowierzaniem, gdy
wspominałem mimochodem, że zabawiam się cza-
sem opowiadaniem sobie własnych anegdot.

Stanisław Jerzy Lec

Czasem więcej dobrego może zrobić jeden serdecz-
ny uśmiech, dobre, życzliwe słowo, aniżeli bogaty
dar pochmurnego dawcy.

Urszula Ledóchowska

Człowiek nie dlatego się śmieje, że jest wesoły, ale
dlatego jest wesoły, ponieważ się śmieje.

Stanisław Lem

Śmiech bardziej sprzyja rozsądkowi,
niż martwienie się.

Gotthold Ephraim Lessing

Śmiechem poprawia się obyczaje.

Gotthold Ephraim Lessing

W całej etyce nie ma środka silniejszego niż śmiech.

Gotthold Ephraim Lessing

Człowiek studiując śmiech nie śmieje się.

Clive Staples Lewis

Najczystszy śmiech na ziemi mieszka w królestwie
radości. Gdy radość panuje w kraju, dźwięk śmie-
chu jest łatwo słyszalny.

Clive Staples Lewis

Śmiech tworzy podstawę do rozwoju człowieka
jako całości - jako uczącej się, społecznej, komuni-
kującej się, emocjonalnej i duchowej istoty.

Charmaine Liebertz

Śmieję się, ponieważ nie wolno mi płakać.

Abraham Lincoln

Z tym niepomiernym ciężarem, jaki dźwigam
dnem i nocą umarłbym chyba, gdyby co dzień
nie dano mi okazji się pośmiać.

Abraham Lincoln

Poczucie humoru nie ma nic wspólnego z kłam-
stwem! Rozwijanie dowcipu to otwieranie się
na mądrość i pogodę ducha; to stan łaski i odwaga
dziękowania życiu za to, że jest.

Doris Lusier

Miłe jest kochanemu Bogu, gdy radujecie się i śmie-
jecie z głębi waszych serc.

Marcin Luter

Śmieszne są drobne pogwałcenia przyzwoitości.

Anatolij Łunczarski

To tylko świadomość ludzka widzi świat dziwnym
i skomplikowanym. W gruncie rzeczy można go
oblaskawić śmiechem, ma on swoje uroki, swój
kapitał humoru.

Włodzimierz Maciąg

Śmiech jest bronią ofensywną, płacz defensywną.
Andrzej Majewski

Płakać potrafi z was każdy, tylko śmiać się
nie potrafi!

Kornel Makuszyński

Uśmiech to pół pocałunku.

Kornel Makuszyński

Zawsze ilekroć człowiek się śmieje,
przedłuża swoje życie.

Curzio Malaparte

Śmiech jest jak aspiryna,
tylko działa dwa razy szybciej.

Groucho Marx

Humor to zdrowy sposób na zdystansowanie się
od problemu.

Rollo May

Dobry śmiech jest naprawdę dobrą rzeczą, bywa
nią jednak zbyt rzadko; tym większa szkoda.

Herman Melville

Poczucie humoru umożliwia śmianie się z tego, co
się kocha - a ponieważ człowiek najczęściej kocha
samego siebie, to śmieje się z własnej osoby.

George Meredith

Śmiech pomaga zachować nos w pionie,
a oczy w poziomie.

Mistrz Deshimaru

Jeśli lekarzowi uda się chorego rozśmieszyć,
to najlepszy znak.

Molier

Jeśli potrafisz śmiać się z siebie to najlepszy dowód,
że masz poczucie humoru.

Molier

Rozśmieszanie ludzi uczciwych, to bardzo dzi-
wacne przedsięwzięcie.

Molier

W zasadzie śmiejemy się z tego, co wedle normy
kulturowej uznane jest za śmieszne.

Stefan Morawski

Śmiech i uśmiech to bramy i furtki, przez które
do człowieka wkrada się wiele dobra.

Christian Morgenstern

Śmiech to zdolność człowieka do obrony przed
światem, przed sobą. Pozbawić go tej zdolności
to uczynić go bezbronny.

Wiesław Myśliwski

Im pogodniejszym i pewniejszym staje się duch,
tym bardziej odzwyczaja się człowiek od głośnego
śmiechu; za to nieustannie bije zeń śmiech ducho-
wy będący oznaką podziwu dla ukrytych znaczeń
nieprzebranych rozkoszy dobrego życia.

Friedrich Nietzsche

Istota, która jest na Ziemi najbardziej zdolna do
cierpienia, jest też istotą, która wymyśliła śmiech.

Friedrich Nietzsche

Może wiem najlepiej dlaczego tylko człowiek potrafi się śmiać: tylko on cierpi tak bardzo, że musiał wynaleźć coś takiego jak śmiech.

Friedrich Nietzsche

Najpewniejszą oznaką pogodnej duszy jest zdolność śmiania się z samego siebie.

Większości ludzi taki śmiech sprawia ból.

Friedrich Nietzsche

Osobiście włożyłem sobie na głowę czapkę błazna. Oznajmiłem, że mój śmiech jest święty. Kanonizowałem radość. Ludzie ważni, nauczcie się śmiać!

Friedrich Nietzsche

Powaga jest brzydotą życia, uczuciem deformującym samą kwintesencję człowieczeństwa. Zaczynamy od traktowania poważnie samych siebie i krok za krokiem zapieramy się swojej wewnętrznej natury; wesołości.

Friedrich Nietzsche

Śmiech leczy z hipochondrii.

Novalis

Śmiejąc się, musimy czasem zaglądać w nuty.
Leopold R.Nowak

Sztuka nie udaje się ludziom poważnym.
Psują oni każdą zabawę.

Jerzy Nowosielski

Nigdy w domu nie traktowaliśmy się nazbyt serio,
a śmiech jest jedną z najsilniejszych więzi w mał-
żeństwie.

Michelle Obama

W czasach prehistorycznych ludzkość miała tylko
dwie możliwości wyboru w sytuacjach kryzyso-
wych: walczyć lub uciekać. Obecnie, dzięki humo-
rowi, mamy trzy możliwości: walczyć, uciekać lub
śmiać się.

Robert Orben

Śmiech jest muzyką duszy.

William Osler

Śmiech jest cnotą, którą Bóg obdarował ludzi,
aby pocieszyć istoty inteligentne.

Marcel Pagnol

Śmiech jest pieśnią tryumfu; to wyraz chwilowej,
jawnej wyższości prześmiewcy
nad wyśmiewanym.

Marcel Pagnol

Ten, kto potrafi rozśmieszać ludzi mających powo-
dy do płaczu, przywraca im siłę do życia, więc ko-
cha się go jako dobrodzieja.

Marcel Pagnol

Miłość bliźniego każe niekiedy śmiać się z błędów
ludzi, aby ich samych skłonić do śmiania się z nich.

Blaise Pascal

Czasem mam ochotę śmiać się z tego,
że się z czegoś śmieję.

Bolesław Paszkowski

Znajdź jedną dobrą, pozytywną myśl i uśmiechnij
się do niej, a zobaczysz, że świat odpowie ci
tym samym.

Beata Pawlikowska

Uśmiech jest mimiką ducha.

Helmuth Plessner

Zawsze gdy się pojawia, delikatny blask uśmiechu
dodaje piękna, jakby miał w sobie coś boskiego.

Helmuth Plessner

Nigdy nie ufaj gatunkowi, który ciągle się uśmiecha.
Na pewno coś knuje.

Terry Pratchett

Trzeba się śmiać. Inaczej człowiek by zwariował.

Terry Pratchett

Śmiech to jedna z najpoważniejszych rzeczy.

Wilhelm Raabe

Uśmiech pomaga myśleć. Spróbuj.

Feliks Rajczak

Istnieją trzy realne rzeczy: Bóg, ludzkie szaleństwo
i śmiech. Ponieważ dwie pierwsze są niepojmowalne,
musimy koncentrować się na śmiechu.

Ramajana

Kiedy wszystko przybiera naprawdę zły obrót,
trzeba spróbować się śmiać.

Christopher Reeve

Wprawdzie armia śmiechu ma swój mundur, ale
każdy nosi go na swój sposób.

Tristan Rémy

Najsmutniej nie tam, gdzie śmiech zakazany, lecz
tam, gdzie obowiązkowy.

Janusz Roś

W ogóle z tym humorem sprawa nie jest taka pro-
sta. To temat obszerny.

Kazimierz Rudzki

Humor to niebezpieczeństwo dla potężnych.

Salman Rushdie

Ludzie, którzy uśmiechając się brzydą,
na pewno są źli.

Françoise Sagan

Nigdy nie można powiedzieć wystarczająco dużo o zaletach, niebezpieczeństwach i potędze wspólnego śmiechu.

Françoise Sagan

Śmiech i kpina to niejednokrotnie płacz mędrca.

Magdalena Samozwaniec

Śmiech to broń słabszego, przy pomocy której bierze on odwet na silniejszym, demaskując jego utajone wady.

Artur Sandauer

Im bardziej człowiek jest zdolny do powagi, tym serdeczniej potrafi się śmiać.

Artur Schopenhauer

Z reguły śmiech jest przyjemnym stanem: zauważenie niezgodności tego co myślimy z tym co widzimy, czyli z rzeczywistością, sprawia nam radość, a my oddajemy się chętnie temu konwulsyjnemu wzruszeniu, jakie spostrzeżenie wzbudziło.

Artur Schopenhauer

Jakże śmieszyć powinny nas rzeczy,
które wyciskają nam łzy!

Seneka Młodszy

Lepiej śmiać się z życia, niż narzekać.

Seneka Młodszy

Objawem choroby, a nie wesołością, jest śmiać się
zawsze, kiedy się śmieją inni.

Seneka Młodszy

Śmiech jest jedyną rzeczą, która uleczy nas
od rozpaczy.

Coline Serreau

Nie ma bardziej niebezpiecznego symptomu, jak
pisać o dowcipie i humorze. Oznacza to,
że obu ich brak autorowi.

Bernard Shaw

Niech się śmieją dzieci i młodzież, to wzmacnia ich
pozytywną, optymistyczną postawę wobec życia.

Stanisław Sierotwiński

Śmiech ludzki jest zabójczą bronią.

Juliusz Słowacki

Śmiech nas pozbawia zaufania w sobie
i rodzi niemoc.

Juliusz Słowacki

Śmiechu należy używać jak soli: oszczędnie.

Sokrates

Śmiech jest oznaką wysiłków trafiających
w próżnię.

Herbert Spencer

Śmiech w sposób naturalny powstaje wtedy, gdy
świadomość nagle przechodzi od rzeczy wielkich
do małych.

Herbert Spencer

Śmiech jest reakcją na degradację wartości.

Alfred Stern

Śmiech jako narzędzie badania społecznej przydatności idei i urzędzeń jest jedną z najstarszych i najbardziej racjonalnych instytucji społecznych.

Bogusław Sułkowski

Lepiej śmiać się z kimś lub z czymś, niż śmiać się z kogoś lub z czegoś, stawiając siebie na piedestale - co byłoby śmiechem bez miłości.

Dhyan Sutorius

Śmiech jest jednym z koniecznych atrybutów ludzkiej wolności.

Jan Józef Szczepański

Kto wesół ten długo żyje.

Szekspir

Zdrowy humor nie tylko dlatego dobrze działa na nerwy, ponieważ śmiech jest rzeczą zdrową, ale zdrowy humor dodaje i zdrowia, ponieważ uczy zdrowo patrzeć na rzeczywistość.

Stefan Szuman

Jednym z paradoksów ludzkiej natury jest wzmożona potrzeba śmiechu i zabawy wtedy, gdy czasy są trudne i nieprzyjemne.

Maria Szyszkowska

Jeżeli w rzeczy śmieszny, trudno ludziom śmiechu zabronić.

Jędrzej Śniadecki

Śmiech jest wyłączną własnością człowieka i dlatego głupcy ciągle się śmieją, aby pokazać, że są ludźmi.

Aleksander Świętochowski

Miłość bliźniego nakazuje śmiać się z błędów ludzi, aby ich samych skłonić do śmiania się z nich i unikania ich.

Augustyn

Uśmiech to najlepszy egzorcysta.

Augustyn

Humor jest dowcipem i miłością.

William Makepeace Tackeray

W niczym się tak chamstwo ludzkie nie wyjawia,
jak w uśmiechu.

Kazimierz Przerwa-Tetmajer

Humor to poważna sprawa. Uważam, i chciałbym
mieć rację, że jest jednym z najwspanialszych bo-
gactw naturalnych, które za wszelką cenę trzeba
uchronić.

James Thurber

Jeśli nie będziemy umieli od czasu do czasu dla
zabawy śmiać się z siebie samych, ryzykujemy,
że śmiać się będą z nas inni, a to zawsze bardziej
przykre i mniej pożądane.

Krzysztof Teodor Toeplitz

Powinniśmy żyć tak, że kiedy pomrzemy, to nawet
i grabarzowi będzie smutno.

Mark Twain

Ród ludzki ma tylko jedną naprawdę skuteczną
broń - śmiech.

Mark Twain

Wystarczy dopilnować kilku prostych rzeczy,
a dzięki nam ludzie będą się śmiali.

Hal Urban

Tylko trzy rzeczy są realne: Bóg, ludzkie szaleństwo i śmiech. Skoro dwie pierwsze przekraczają naszą zdolność rozumowania, to z trzecią musimy próbować robić wszystko, co w naszej mocy.

Walmiki

Zdrowie jednostki jest proporcjonalne
do ilości jej śmiechu.

James Walsh

Każda formacja życia człowieka zaopatruje się
w zbiorniki humoru - tlenu, z którym zagłębia się
w dramatyczny ocean bytu.

Melchior Wańkiewicz

Poczucie humoru jest w charakterze ludzkim jak
kółko balansowe w zegarku: jeśli kółko szwankuje,
mechanizm się rozregulowuje.

Melchior Wańkiewicz

Zen uśmiechu: kiedy się uśmiechasz,
po prostu się uśmiechaj!

Ken Wilber

Ludzie poważni są największą plagą i powodują
więcej nieszczęść, niż wojna czy epidemia.

Oskar Wilde

Ludzkość traktuje siebie stanowczo zbyt poważnie.
To grzech pierworodny naszego świata. Gdyby
jaskiniowcy umieli się śmiać, to historia potoczyła-
by się inaczej.

Oskar Wilde

Śmiech to niezły początek przyjaźni
i najlepsze jej zakończenie.

Oskar Wilde

Może się okazać, że zdolność do śmiechu zdegene-
rowała się w pokoleniu pozbawianym jej przez
napuszone instytucje oficjalnego świata.

Lech Witkowski

Śmiech to skuteczny środek walki ze strachem.
Władimir Wojnowicz

Śmiech rodzi się z wesołego usposobienia, którego
nie da się pogodzić z pogardą i oburzeniem.
Wolter

Rozśmieszanie innych to świetna rzecz, a pomaga-
nie, by inni śmiali się więcej - jeszcze lepsza.
Achille Zavatta

Śmiech i prawda to straszna broń.
Maciej Zembaty

Gdy się śmiejesz, śmieje się z tobą cały świat.
Gdy płaczesz, płaczesz sam.
Zenon z Kition

Jeśli nie możesz uczynić świata lepszym,
to przynajmniej uczynić go weselszym.
Maciej Zimiński

W sytuacjach ostatecznych mamy tylko dwa wyj-
ścia - płacz albo śmiech.

Leszek Żuliński

O autorze opracowania

Przemysław Paweł Grzybowski - Doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Jego zainteresowania naukowe dotyczą pedagogiki międzykulturowej i porównawczej. Koordynator „Międzyszkolnika” Forum Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk; opiekun Akademickiego Centrum Wolontariatu przy Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego; wolontariusz ruchu doktorów klaunów Patcha Adamsa; wykładowca języka esperanto, prelegent i tłumacz. Uczestnik licznych międzynarodowych projektów edukacyjnych m.in. w Brazylii, Chinach, Francji, Peru, Rumunii i Wietnamie. Wybrane publikacje: *Doktor klaun! Terapia śmiechem, wolontariat, edukacja międzykulturowa; Edukacja europejska - od wielokulturowości, ku międzykulturowości; Edukacja międzykulturowa - przewodnik. Pojęcia, literatura, adresy; Edukacja międzykulturowa - konteksty. Od tożsamości po język międzynarodowy; Pisanie prac i sztuka ich prezentacji* (wraz z Krzysztofem Sawickim); *Spotkania z Innymi - czytanki do edukacji międzykulturowej; Śmiech w edukacji. Od szkolnej wspólnoty śmiechu po edukację międzykulturową.*

Druk: JKB Print, ul. Szumna 5A, 04-514 Warszawa
Wydanie pierwsze.
Nakład 200 egz.